

İstanbul'daki Endüstriyel Miras Yapılarının Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirilmesinin Kent Turizmi Açısından Önemi

The Importance of the Adaptive Reuse of Industrial Heritage Structures in Istanbul for Cultural Purposes in Terms of Urban Tourism

Gözde ÇAKIR KIASIF¹

Özet

İstanbul ili, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde sanayinin merkezi olmuş ve bu dönemde inşa edilen birçok endüstriyel yapı kentsel kimlik için önemli bir unsur oluşturmıştır. Ancak bazı nedenler ile zamana ayak uyduramayan bu yapılar faaliyetlerini durdurarak atıl durumda bırakılmıştır. Bu süreçten sonra belli bir döneme tanıklık etmiş ve kentsel bellek için büyük öneme sahip olan bu yapıların sahip oldukları tarihi, kültürel ve mimari değerler ile yeniden işlevlendirme potansiyelleri öne çıkmıştır. Çalışma, sanayi mirasını kültürel fonksiyonlarla bütünleştirip kente dahil eden yeniden işlevlendirilmiş projeleri tespit etmeyi ve yerli-yabancı turistler için bir çekim noktası yaratan bu projelerin kent turizmi üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymayı amaçlanmaktadır. Çünkü bu endüstriyel miras yapıları geçmişin izlerini korurken modern turizm aktiviteleri için de uygun ortamlar sunmakta ve kültür turizmini teşvik etmektedir. Çalışma alanyazın taraması ve doküman analizine dayalı betimsel bir araştırma deseni ortaya koymaktadır. İstanbul'da kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen müze, sanat merkezi, kütüphane, tiyatro gibi endüstriyel miras yapıları değerlendirilerek elde edilen nitel veriler sistematik olarak toplanmış ve yorumlanarak sentezlenmiştir. Çalışmada, İstanbul'un geçmiş sanayi kimliğini yansıtan bu yapıların ziyaretçilere o döneme ait bilgiler sunduğu, kültür turizminde farkındalık yarattığı ve tarihi doku içerisinde dünü ve bugünü birleştiren benzersiz deneyimler yaşattığı görülmüştür. Bu projelerin İstanbul'un uluslararası bilinirliğini arttırdığı ve kent ekonomisine önemli katkılar sağladığı ortaya konulmuştur. Ayrıca yeniden işlevlendirilen bu projeler ile kültürel mirasın korunup gelecek nesillere aktarılmasının mümkün olduğu ve sürdürülebilir kent turizmini desteklediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Endüstriyel Miras, Yeniden İşlevlendirme, Kültür Yapıları, Kent Turizmi, İstanbul

Abstract

Istanbul has historically served as the industrial hub during both the Ottoman and Republican periods, with numerous industrial structures constructed during these eras playing a significant role in shaping the city's urban identity. However, due to various factors, many of these structures could not adapt to changing times and were eventually abandoned. Following their deactivation, these buildings, which bear witness to a particular historical period and hold great significance for urban memory, have gained prominence for their potential to be repurposed based on their

¹Haliç Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi-Mimarlık Bölümü, İstanbul

ORCID:

G.Ç.K.: 0000-0002-7734-4990

Corresponding Author:

Gözde ÇAKIR KIASIF

Email:

gozdecakir@halic.edu.tr

Citation: Çakır-Kiasif, G. (2025). İstanbul'daki endüstriyel miras yapılarının kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilmesinin kent turizmi açısından önemi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 15 (2), 214-232.

Submitted: 18.02.2025.

Accepted: 25.04.2025

historical, cultural, and architectural values. This study aims to identify repurposed projects that integrate industrial heritage into urban life through cultural functions and to reveal the positive impact of these projects on urban tourism by serving as attraction points for both domestic and international visitors. Industrial heritage structures not only preserve traces of the past but also provide suitable settings for contemporary tourism activities, thereby promoting cultural tourism. The study employs a descriptive research design based on a literature review and document analysis. Qualitative data were systematically collected, interpreted, and synthesized by evaluating industrial heritage structures in Istanbul that have been repurposed as museums, art centers, libraries, and theaters for cultural purposes. The findings demonstrate that these structures, reflecting Istanbul's industrial past, offer visitors insights into their historical context, raise awareness of cultural tourism, and provide unique experiences that bridge the past and present within a historical setting. Additionally, the study highlights that these projects contribute to increasing Istanbul's international recognition and significantly enhance the urban economy. Moreover, the adaptive reuse of these structures ensures the preservation of cultural heritage for future generations and supports sustainable urban tourism.

Keywords: Industrial Heritage, Adaptive Reuse, Cultural Structures, Urban Tourism, Istanbul

1. GİRİŞ

Sanayileşme süreci, 19. yüzyıldan itibaren kentlerin fiziksel, ekonomik ve sosyal yapısını derinden etkileyerek çok sayıda endüstriyel yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Erder, 1975). Ancak zamanla teknolojinin ilerlemesi ve üretim tekniklerinin değişimi ile bu yapılar çağa ayak uyduramamış ve atıl durumda kalmıştır. Daha sonrasında kentlerde modern koruma anlayışının benimsenmesi ile her yapının kentsel kimlik üzerindeki olumlu etkileri ortaya konmuş ve endüstriyel miras ögesi olarak yeniden işlevlendirilme ve kente dahil edilme sürecine gidilmiştir (Çakır Kiasıf, 2021).

Endüstriyel mirasın yeniden işlevlendirilmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması ve kent belleğinin korunması açısından çok boyutlu bir öneme sahiptir. Bu yapılar, hem yerel toplulukların hem de turistlerin dikkatini çekerek kentlerin çekim noktalarından biri haline gelmektedir (Graham vd, 2000). Belli bir döneme tanıklık eden bu endüstriyel miras yapıları sadece tarihi değerlerin aktarımını sağlamamakta, aynı zamanda kültür turizmine katkıda bulunarak kent ekonomisi ve sosyal yaşamını canlandırmaktadır (Smith, 2006). Özellikle kültürel amaçlı müze olarak yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapıları, sanayi tarihine ışık tutarken, zenginleştirilmiş sergiler ve etkileşimli deneyimlerle ziyaretçilere farklı bir kültürel deneyim sunmaktadır (Nazik, 2021). Bu durum, hem yerel halkın hem de turistlerin ilgisini çekerek kent turizmine önemli bir ivme kazandırmaktadır (Richards, 2018).

Çalışmanın temel amacı İstanbul'daki endüstriyel miras yapılarından kültürel amaçlarla yeniden işlevlendirilen projelerin tespiti ve kent turizmi için katkılarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda kente kazandırılacak endüstriyel miras yapı örneklerinin sayısının artacağı ve gelecekteki koruma projelerine rehberlik edeceği öngörülmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde ilk olarak endüstriyel miras kavramı ve korunmasına değinilmiştir. Daha sonrasında ise kent turizmi kavramı İstanbul ölçeği üzerinden ele alınmıştır.

2.1. Endüstriyel Miras Kavramı ve Korunması

Endüstriyel miras, sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan üretim yapıları, makineler, altyapı sistemleri ve bunlarla bağlı olarak gelişen sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların bir bütünü olarak tanımlanmaktadır (ICOMOS, 2011). Bu kapsama, endüstriyel faaliyetlerle şekillenen fabrikalar, maden ocakları, tersaneler, arıtma tesisleri, imalathaneler, atölyeler, demiryolları, enerji santralleri, ambar ve depo gibi yapıların yanı sıra, bu yapılarla ilişkili olan yaşam tarzları ve gelenekler de dâhil edilmektedir (Xie, 2015; Nazik, 2021). Endüstriyel miras, kent kimliğinin bir parçası olarak tarihsel

değer taşımakta ve korunmasıyla gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir (Çakır Kiasıf, 2021).

Endüstri Mirası kavramı Uluslararası Endüstri Alanlarını Koruma Konferans (SICCIM) serilerinin 1978'te İsveç'te gerçekleştirilen üçüncü ayağında ilk kez kullanılmaya başlanmıştır (Nazik, 2021). Geçmişten gelen endüstri yapılarının miras olarak ele alınmasını savunan bu kavram ile koruma çalışmaları daha titizlikle ele alınmaya başlanmıştır.

Endüstriyel mirasın korunması, çeşitli uluslararası belgelerle desteklenmiştir. Özellikle, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından yayınlanan "Endüstriyel Miras Tüzüğü" (2011), bu yapıların korunması ve yeniden işlevlendirilmesi konusunda rehber niteliğindedir. Benzer şekilde, Uluslararası Endüstriyel Mirasın Korunması Komitesi (TICCIH) de endüstriyel mirasın tespit edilmesi ve korunmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir (TICCIH, 2003). Bu belgeler, endüstriyel mirasın sadece fiziksel yapıların korunmasını değil, aynı zamanda bu mirasın kentsel ve sosyal bağlamıyla ele alınmasını önermektedir.

Yeniden işlevlendirme, endüstriyel miras yapılarının korunmasında kritik bir yaklaşımdır. Endüstriyel miras yapıları, fonksiyonel yaşam döngülerini tamamladıktan sonra çoğu zaman atıl hale gelmekte veya yıkılmaktadır. Ancak yeniden işlevlendirme ile bu yapılar yeni kullanım alanlarıyla toplumsal yaşama kazandırılmaktadır (Stratton, 2020). Özellikle müzeye dönüştürülen endüstriyel miras yapıları, hem tarihsel dokunun korunmasını hem de kültürel turizmin gelişimini desteklemektedir (Richards, 2018).

Endüstriyel mirasın korunmasında dikkat edilmesi gereken temel unsurlar arasında yapıların tarihsel ve mimari özelliklerinin korunması, yeni kullanım fonksiyonlarıyla uyumlu bir dönüşüm sağlanması ve yerel toplulukların bu sürece dahil edilmesi yer almaktadır. Bu süreçte, yapıların fiziksel durumunun iyileştirilmesi kadar, toplumsal bellekteki yerinin korunması ve bu mirasın bir eğitim aracı olarak kullanılması da önemlidir (Graham vd., 2000).

Dünya genelinde başarıyla uygulanmış örnekler, endüstriyel mirasın potansiyelini gözler önüne sermektedir. Örneğin, Almanya'daki Zollverein Maden Kompleksi, özgün yapısı ve dönüşüm süreciyle UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir (Ekenyazıcı Güney, 2022). Benzer şekilde, İngiltere'deki Ironbridge Gorge, sanayi devriminin ilk dönemlerine ışık tutan yapılarıyla önemli bir endüstriyel miras alanı olarak dikkat çekmektedir (Blockley, 2000). İstanbul'da ise Santralistanbul Enerji Müzesi, Kadıköy Gazhane ve Rahmi M. Koç Müzesi gibi yapılar, endüstriyel mirasın yeniden işlevlendirilmesi konusunda başarılı örneklerdir. Bu yapılar, tarihsel dokularını koruyarak yeni kullanım alanları yaratmış ve bulunduğu bölgeye katkıda bulunmuştur. Endüstriyel mirasın korunması ve yeniden kullanılması konusunda yol gösterici niteliktedir. Endüstriyel mirasın korunması, yalnızca fiziksel yapıların değil, aynı zamanda kent kimliğinin, toplumsal belleğin ve kültürel değerlerin sürekliliğinin sağlanması için büyük bir öneme sahiptir (Çakır Kiasıf, 2018). Bu miras, yeniden işlevlendirme süreciyle yaşatılarak hem yerel topluluklar için bir değer kaynağı yaratmakta hem de çevresel, sosyal ve ekonomik bağlamda yeni olanaklar sunmaktadır (Çakır Kiasıf, 2021).

2.2. İstanbul Kent Turizmi

Küreselleşme ile birlikte tüm dünyada önemli bir sektör haline gelen turizm, bir ülkeden başka bir ülkeye seyahat eden yabancı turistlerin birçok harcama yaparak milli gelire katkı ve istihdam artışı sağlamaktadır (Dinçer, 1993). Bazı istisnai durumlar dışında yabancı turistlerin oranında her geçen sene bir artış olacağı öngörülmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) yaptığı bir çalışmaya göre her sene %3,3 yükselerek 2030 senesinde 1,8 milyar dolarlık bir potansiyele ulaşması öngörülmektedir (UNWTO, 2016). İstanbul kenti ise tarihi, kültürel ve coğrafi zenginlikleriyle dünya çapında bir turizm merkezi olarak öne çıkmaktadır. Hem Avrupa

İstanbul'daki Endüstriyel Miras Yapılarının Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirilmesinin Kent Turizmi Açısından Önemi

hem de Asya kıtaları üzerinde yer alması, şehrin benzersiz bir konumda olmasını sağlamaktadır. Bu özellikleri ile şehri ziyaret eden turistler, farklı deneyimleri bir arada yaşama imkanı bulabilmektedir (Şarkaya İçellioğlu, 2014). Şehir, özellikle Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğundan kalan tarihi yapıları, doğal güzellikleri ve modern yaşam biçimi ile kültür turizmi açısından büyük bir çekim merkezi haline gelmiştir.

İstanbul'da kent turizmi, yalnızca tarihi yerlerin gezilmesinin ötesinde, gastronomi, sanat, alışveriş ve gece hayatı gibi farklı alanlara da yayılmaktadır. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Ayasofya, Topkapı Sarayı ve Sultanahmet Camii gibi yapılar, şehrin kültürel mirasının önemli simgeleridir (Sayın ve Akbaşı, 2018; Yıldırım ve Çakır Kısıf, 2025). İstanbul'u her yıl milyonlarca yabancı turist ziyaret etmekte ve kent turizmine ciddi katkılar sağlamaktadır (Tablo 1). Ancak, son yıllarda şehre gelen turist sayısının artmasıyla birlikte, bu turizm modelinin sürdürülebilirliği üzerine tartışmalar da gündeme gelmiştir. Ziyaretçi yoğunluğunun artması, yerel halk ve çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Şahin ve Çakır Kısıf, 2025). Yerel halk, aşırı turizmden dolayı turistlere karşı antipati geliştirebilmekte ve turist algısını farklılaştırabilmektedir. Turistlerde bu durum memnuniyet açısından sorunlara neden olabilmektedir (Öztor ve Şengel, 2022).

Tablo 1. İstanbul'u Ziyaret Eden Yabancı Turist Sayıları

AYLAR	TÜRKİYE				İSTANBUL			
	YILLAR			DEĞİŞİM ORANI	YILLAR			DEĞİŞİM ORANI
	2023	2024	2025		2023	2024	2025	
OCAK	2.005.967	2.047.027	2.171.118	6,06	1.189.827	1.165.996	1.268.660	8,80
ŞUBAT	1.870.414	2.294.579			1.084.033	1.291.522		
MART	2.335.728	2.701.244			1.206.770	1.309.200		
NİSAN	3.321.824	3.611.244			1.289.903	1.478.218		
MAYIS	4.500.242	5.130.119			1.505.948	1.678.832		
HAZİRAN	5.584.021	5.860.446			1.627.057	1.638.399		
TEMMUZ	7.148.044	7.333.812			1.873.097	1.905.146		
AĞUSTOS	6.660.700	6.825.403			1.747.611	1.802.290		
EYLÜL	5.786.027	6.054.431			1.631.963	1.753.540		
EKİM	4.987.112	5.448.459			1.606.505	1.745.808		
KASIM	2.525.345	2.733.663			1.288.610	1.394.452		
ARALIK	2.483.756	2.588.856			1.318.706	1.418.919		
TOPLAM	49.209.180	52.629.283	2.171.118		17.370.030	18.582.322	1.268.660	

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025)

Kent turizmi, İstanbul'un ekonomik yapısında da önemli bir rol oynamaktadır. Turizm sektöründeki büyüme, şehre olan yatırımın artmasına ve yerel iş gücünün istihdam edilmesine olanak sağlamaktadır. Ülke bazında 2024 senesindeki turizm geliri 2023 senesine oranla %8,3 yükselerek 61 milyar 103 milyon 419 bin \$ olmuştur (Tablo 2) (TUİK, 2024). Bu bağlamda, İstanbul'un turizm potansiyeli, şehir yönetimlerinin kentsel planlama ve altyapı geliştirme stratejileriyle doğrudan ilişkilidir. Sürdürülebilir turizm için İstanbul'daki turizm altyapısının sürekli olarak geliştirilmesi, şehirdeki kültürel ve tarihi alanların korunması kadar önem taşımaktadır. Kentin geleceği, bu dinamiklerin sürdürülebilir bir biçimde yönetilmesine bağlıdır (Bahar ve Dinçer, 2019).

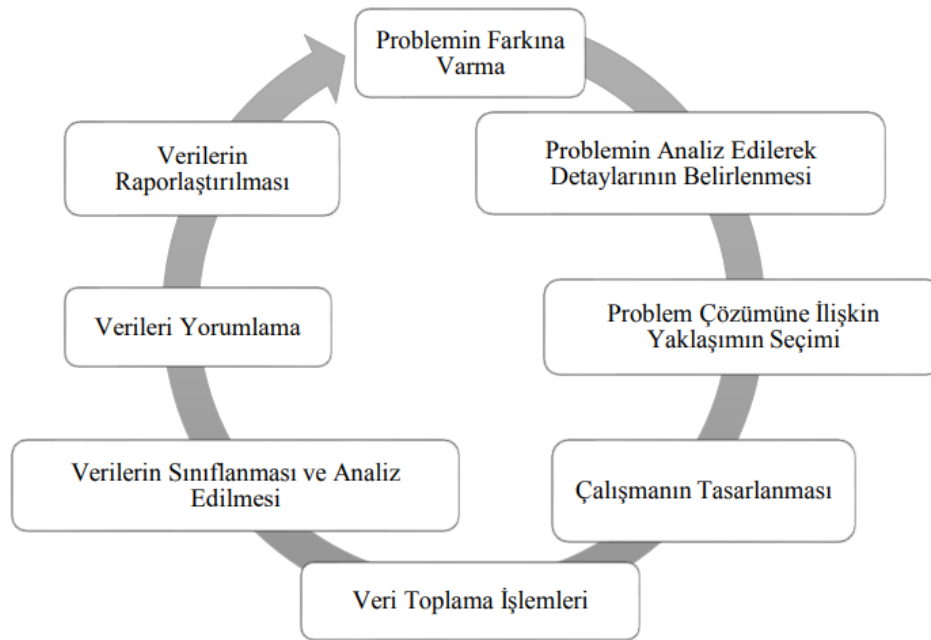
Tablo 2. TÜİK Verilerine Göre Aylık Turizm Geliri ve Gideri 2023-24

Aylık turizm geliri, 2023-2024				Aylık turizm gideri, 2023-2024			
	Turizm geliri (Bin ABD \$)	Çıkış yapan ziyaretçi sayısı	Kişi başı ortalama harcama (ABD \$)	Giriş yapan vatandaş (Türkiye'de ikamet eden)	Turizm gideri (Bin ABD \$)	Vatandaş ziyaretçi sayısı	Kişi başı ortalama harcama (ABD \$)
2023				2023			
Toplam	55 874 176	57 077 441	979	Toplam	8 429 980	11 067 359	762
I. Çeyrek toplam	8 334 167	8 181 566	1 019	I. Çeyrek toplam	1 598 920	2 069 229	773
Ocak	3 182 416	3 077 654	1 034	Ocak	535 618	607 139	882
Şubat	2 433 704	2 314 917	1 051	Şubat	510 396	710 648	718
Mart	2 718 047	2 788 995	975	Mart	552 907	751 442	736
II. Çeyrek toplam	13 307 498	13 995 495	951	II. Çeyrek toplam	2 035 180	2 877 450	707
Nisan	3 342 756	3 541 271	944	Nisan	600 967	797 724	753
Mayıs	4 345 738	4 584 458	948	Mayıs	676 139	1 016 374	665
Haziran	5 619 004	5 869 766	957	Haziran	758 073	1 063 352	713
III. Çeyrek toplam	22 338 157	22 428 234	996	III. Çeyrek toplam	2 416 784	2 978 418	811
Temmuz	6 905 053	6 926 346	997	Temmuz	943 319	1 073 769	879
Ağustos	8 455 089	8 488 026	996	Ağustos	757 605	987 381	767
Eylül	6 978 015	7 013 861	995	Eylül	715 861	917 269	780
IV. Çeyrek toplam	11 894 353	12 472 145	954	IV. Çeyrek toplam	2 379 095	3 142 263	757
Ekim	5 907 223	6 151 397	960	Ekim	780 406	1 028 464	759
Kasım	3 327 865	3 520 467	945	Kasım	782 222	1 040 136	752
Aralık	2 659 265	2 800 281	950	Aralık	816 467	1 073 663	760
2024				2024			
Toplam				Toplam			
I. Çeyrek toplam	8 784 800	9 010 090	975	I. Çeyrek toplam	1 779 649	2 449 225	727
Ocak	3 194 819	3 245 893	984	Ocak	590 122	753 681	783
Şubat	2 640 392	2 684 623	984	Şubat	615 665	943 792	652
Mart	2 949 590	3 079 574	958	Mart	573 863	751 752	763
TÜİK, Turizm İstatistikleri, I. Çeyrek: Ocak-Mart, 2024 TurkStat, Tourism Statistics, Quarter I: January-March, 2024 Rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir. Figures in table may not add up to totals due to rounding.				TÜİK, Turizm İstatistikleri, I. Çeyrek: Ocak-Mart, 2024 TurkStat, Tourism Statistics, Quarter I: January-March, 2024 Rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir. Figures in table may not add up to totals due to rounding.			

Kaynak: (TÜİK, 2024)

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

İstanbul bünyesinde barındırdığı birçok endüstriyel miras yapısıyla turizm için ciddi bir potansiyele sahiptir. Geçmişte bu yapıların birçoğu çağa ayak uyduramadıkları için ilk işlevini kaybederek çürümeye bırakılmıştır. Ancak günümüzde bu yapılar yeniden işlevlendirilerek kente katkı sağlamak ve sürdürülebilir bir yaklaşım sergilenmektedir (Çakır Kıasif, 2021). Literatürde İstanbul'un endüstriyel miras yapıları ile ilgili haritalandırmalar ve kategorizasyonlar mevcut olmakla birlikte kültürel amaçlı yeni işlev verilerek kente dahil edilen projelere toplu olarak ulaşılmakta güçlük çekilmektedir. Bu çalışmanın ilk ana problemidir. Bu kapsamda, literatürdeki bu boşluğu gidermek adına İstanbul'da kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapılarını doküman analizi ile kodlar ve kategorilere ayırarak listelendirme yapılacaktır. Kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapıları yerli-yabancı turistler için farkındalık yaratmakta fakat literatürde bu yapıların toplu olarak İstanbul kent turizmine etkilerini ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum da çalışmanın ikinci ana problemini oluşturmaktadır. Bunun için Web of Science (WOS) veri tabanından şimdiye kadar bu alanda ortaya konmuş çalışmalar incelenecektir. Değerlendirme ölçütü olarak anahtar kelimelerde 'Endüstriyel Miras' VE 'Kent Turizmi' anahtar kelimelerini ortak olarak içeren 12 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Web of Science veri tabanında 'İstanbul' VE 'Endüstriyel Miras' VE 'Kent Turizmi' anahtar kelimeleri ile yapılan hiçbir çalışmaya ulaşılamamıştır. Global ölçekte endüstriyel mirasın kent turizmine katkıları İstanbul için de aynı kriterlere sahip olacağı için çalışma için herhangi bir engel teşkil etmemiştir. Verilerin sınıflandırılması ve analiz edilmesi aşamalarından sonra verilerin yorumlanması, raporlanması ve öneriler geliştirilmesi ile çalışmada nihai sonuca ulaşılarak nitel bir araştırma ortaya konulmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın Nitel Araştırma Süreci

Kaynak: (Creswell, 2002; Patton, 1990)

Örneklem seçiminde evreni temsil etme derecesinden daha çok çalışma konusuna uygun olup olmadığına dikkat edilmesi gereklidir (Baltacı, 2018; Sandelowski, 1986). Bu çalışmanın evreni dünyadaki endüstriyel miras yapılarının kent turizmine etkisidir. Çalışmanın örnekleme ise İstanbul'daki kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapılarının kent turizmine etkisidir. Çalışmada veriler doküman analizi ile toplanmakta ve betimsel analiz ile sınıflandırılmaktadır. Aynı zamanda çalışmada ismi geçen birçok kültürel amaçlı yeniden

işlevlendirilen endüstriyel miras yapısına gidilerek birebir incelemelerde bulunulmuştur. Böylelikle doküman analizi ile elde edilip betimsel analiz ile sınıflandırılan veriler yorumlanabilmektedir. Daha sonrasında raporlanarak sonuca ulaşılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

4. BULGULAR

Çalışma kapsamında İstanbul'daki endüstriyel miras yapılarından kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen proje örneklerine Web Of Science veritabanı üzerinden ulaşılammıştır. Bunun üzerine Google Scholar veritabanı üzerinden çalışmalar taranarak 19 adet projeye ulaşılmıştır. Bu projeler doküman analizi ile kodlar ve kategorilere ayrılarak listelendirilmiştir (Tablo 3). Liste 'Enerji Üretimi', 'Gıda Üretimi', 'Giyim ve Deri Üretimi', 'Madem İşleme' ve 'Kimyevi Madde Üretimi' olarak 5 iş koluna ayrılmıştır. Tablo 3.' te görüldüğü üzere bu iş kollarına kodlar verilerek kronolojik sıra ile kategorilendirilmiştir. Ulaşılan 19 adet projenin eski-yeni adı, konumu, kuruluş yılı, eski-yeni işlevi taranan kaynaklar ile birlikte tabloda listelenmiştir.

Tablo 3. İstanbul'da Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirmiş Endüstriyel Miras Yapılarına Ait Toplu Liste

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski/Yeni Adı	Konumu/ Kuruluş Yılı	Eski İşlev	Yeni İşlev	Yayın Adı
1	EÜ	Yedikule Gazhanesi / Yedikule Gazhanesi	Yedikule Fatih 1880	İstanbul'un sosyal amaçlı kurulan ilk gaz fabrikasıdır	3 Haziran 2023 itibariyle hangar yapısı ile konser, sergi, söyleşi, film gösterimi gibi etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır.	(Haşemi ve Gürol Öngören, 2024; Arabulan ve Demirel, 2023).
2	EÜ	Hasanpaşa Gazhanesi / Müze Gazhane	Kadıköy 1892	1892'de İst. Anadolu yakasının enerji üretimi için kullanılan bir tesisti. 1993 senesinde doğalgazın yaygınlaşmasıyla kapatıldı.	9 Temmuz 2021 senesinde kültür ve sanat merkezi olarak içerisinde iklim müzesi ve sergi alanlarını barındıran kamusal bir projedir.	(Ayvaz ve Halaç, 2023; Yüksel ve Savaş, 2022)
3	EÜ	Silahtarağa Elektrik Santrali / Santralistanbul Enerji Müzesi	Eyüp 1911-14	Tesis, İstanbul'a elektrik sağlamak amacıyla 1911 yılında kurulmuştu.	Enerji müzesi olarak hizmet vermektedir. 8 Eylül 2007'de açılmıştır.	(Gökçen ve Çetin, 2023; Arısal, 2023).
4	EÜ	Çubuklu Silolar/İBB Çubuklu Silolar	Beykoz 1930	Akaryakıt deposu olarak kullanılıyordu.	2024 senesinde hizmete başlayan Çubuklu Silolar'da, Dijital Sanatlar Müzesi, Doğa ve Bilim Müzesi, kütüphane, atölye, sahne, kafe, restoran, çocuk ve sanat merkezi gibi alanlar bulunmaktadır.	(Barıtcı ve Südemen, 2024; Duman, 2024)
5	GÜ	Taksim Maksemi / Cumhuriyet Müzesi	Taksim Beyoğlu 1732-33	1732-33 yılları arasında inşa edilen Taksim Maksemi, yüzlerce yıl şehrin su ihtiyacının karşılanmasında etkin rol üstlenmiştir.	Uzun yıllar İBB Taksim Cumhuriyet Sanat Galerisi olarak hizmet veren yapı, 2024 yılında "İBB Cumhuriyet Müzesi" olarak şehre kazandırılmıştır.	(Sönmezer vd., 2018)

Tablo 3. İstanbul'da Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirmiş Endüstriyel Miras Yapılarına Ait Toplu Liste (Devamı)

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski/Yeni Adı	Konumu/ Kuruluş Yılı	Eski İşlev	Yeni İşlev	Yayın Adı
6	GÜ	Paşalimanı Tütün Deposu (Hububat Ambarı) – İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahnesi	Üsküdar 1802-03	1798-1799 yıllarında III.Selim tarafından hububat ambarı olarak yaptırılmıştır. Daha sonrasında tütün depolama alanı olarak kullanılmıştır.	Tekel Müzesi ve Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır. 2009 yılından beri İstanbul Devlet Tiyatroları Üsküdar Tekel Sahnesi olarak birçok oyuna ev sahipliği yapmaktadır.	(Kona, 2015)
7	GÜ	Osmanlı Ekmek Fabrikası / Unlu Mamüller Müzesi (Ekmek Müzesi)	Esenler 1826	Osmanlı döneminde ekmek üretimi yapılan bir fabrikaydı.	Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Kampüsü içerisinde Unlu Mamuller Müzesi olarak kullanılmaktadır.	(Nazik, 2021)
8	GÜ	Bomonti Bira Fabrikası / Bomontiada	Şişli 1893-1924	Bomonti Bira Fabrikası, ülkemizde bira üretim tekniğiyle imalata başlamış ilk tesistir.	Yeme-içme, eğlence ve müze işlevini bünyesinde barındırır. Projenin içerisinde "Ara Güler Müzesi" yer almaktadır.	(Tanyeli ve İkiz, 2009; Keçeli ve Doğan, 2023)
9	GÜ	Cendere Su Pompa İstasyonu / Cendere Sanat Müzesi	Ayazağa Sarıyer 1902	İstanbul'a su temin eden bir tesistir.	2022 yılında İBB Miras tarafından yeniden restore edilen Cendere Su İstasyonu, Cendere Sanat Müzesi olmuştur.	(Keçeli ve Doğan, 2023; Köksal ve Ahunbay, 2006)
10	GDÜ	Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası (Tabakhane-i Klevehane-i Amire) / Beykoz Kundura	Beykoz 1810	Ayakkabı ve deri üretimi yapan bir tesisti.	Platoları, sineması, sahnesi, arşiv ve araştırma merkezi ile kültürel etkinlikler, konserler ve sergilere ev sahipliği yapan bir kültür sanat merkezidir.	(Koçak, 2021; Yalçın ve Ediz, 2023)
11	GDÜ	Feshane-i Amire / Artİstanbul Feshane	Eyüp 1833-35	Osmanlı döneminde fes ve orduya üniforma üretilmesi amacıyla kurulmuştur	Sergi salonları, kütüphanesi, sosyal mekânları, kongre, atölye ve okuma alanlarıyla sanatın nabzını tutan öncü bir merkez olarak tasarlanmıştır.	(Günay vd., 2023; Küçükerman, 2021)
12	Mİ	Haliç Tersanesi / İstanbul Sanat	Şişhane Beyoğlu 1455 - 1913	Haliç Tershanesi, 1455 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından kurulan Tersane-i Amire'nin bir bölümüdür.	Hâlâ işlevini sürdüren Haliç Tersanesi, ayrıca İstanbul Sanat adıyla müze, performans sanatları-kültür merkezi, sergi ve çocuk atölye alanlarını bünyesinde barındırmaktadır.	(Köksal ve Ahunbay, 2006)

Tablo 3. İstanbul’da Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirmiş Endüstriyel Miras Yapılarına Ait Toplu Liste (Devamı)

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski/Yeni Adı	Konumu/ Kuruluş Yılı	Eski İşlev	Yeni İşlev	Yayın Adı
13	Mİ	Tophane-i Amire / Tophane-i Amire Kültür ve Sanat Merkezi	Tophane Beyoğlu 18.yüzyıl	Osmanlı ordu ve donanması için top döküm merkezi olarak kullanılıyordu.	MSGSÜ bünyesinde Kültür ve Sanat Merkezi olarak kullanılıyor.	(Ural, 2019; Ceylan, 2003)
14	Mİ	Darphane-i Amire / İstanbul Müzesi ve Sergi Salonu	Fatih Topkapı Sarayı 18.yüzyıl	Osmanlı İmparatorluğu’nun para basma merkezidi.	İstanbul Müzesi ve Sergi Salonu olarak kullanılmaktadır.	(Ökten, 2023; Köksal ve Ahunbay, 2006)
15	Mİ	Lengerhane ve Hasköy Tersanesi (Şirket-i Hayriye) / Rahmi M. Koç Müzesi	Hasköy Beyoğlu 1730 1861	Osmanlı Döneminde lengerhane ve tersane olarak kullanılmaktaydı.	Sanayi, ulaşım ve endüstri tarihine dair koleksiyonlar sergileyen bir müze olarak işlev görmektedir. 1994 senesinde ziyarete açılmıştır.	(Çakır Kıasf, 2021)
16	KMÜ	Ataköy Baruthanesi / Baruthane	Ataköy Bakırköy 18.yüzyıl başı 1701	Osmanlı döneminde baruthane yapısı olarak kullanılıyordu.	Millet Bahçesinde yer alan ve dört adet yapıyı barındıran tesis, 2023-24 senesinde İBB Baruthane adıyla kütüphane, müze, seyir terası, kültürel etkinlik alanlarının ve yeme-içme birimlerini bünyesinde barındırmaktadır.	(Erdoğan, 1956)
17	KMÜ	Zeytinburnu Fabrika-i Hümayyûnu / Fişekhane	Kazlıçeşme Zeytinburnu 1845	Osmanlı döneminde fişek üretimi yapan bir fabrikaydı.	2017-2020 arasında gerçekleşen restorasyonda fişekhane, dökümhane, hamam, su kulesi, mavzer fişeği fabrikası, zırhlı araçlar tamirhanesi bir kültür-sanat ve eğlence merkezine dönüştürüldü.	(Balcioğlu, 2024; Çakır Kıasf, 2021)
18	KMÜ	Baruthane / Yunus Emre Kültür Merkezi	Ataköy 9.Kısım 1880	Osmanlı döneminde baruthane yapısı olarak kullanılıyordu.	1993 senesinden itibaren sanatsal çalışmalara başlanan binada hâlen Müşfik 357 ve 236 koltuk kapasiteli iki tiyatro salonu ve bir adet sergi salonu bulunmaktadır.	(Köksal, 2005)
19	KMÜ	Baruthane-i Amire / İspirtohane Kültür Merkezi	Ataköy 19.yüzyıl	Osmanlı döneminde ispirto elde etmek için kurulan bir tesisti.	İTÜ tarafından restore edilip tüm maliyeti Bakırköy Belediyesince karşılanarak Ekim 2000’de açılışı yapılmıştır. Bakırköy Musiki Konservatuarı Vakfı bu merkezde yer almaktadır.	(Akın vd, 2002)

* EÜ: Enerji Üretimi, GÜ: Gıda Üretimi, GDÜ: Giyim ve Deri Üretimi, Mİ: Maden İşleme, KMÜ: Kimyevi Madde Üretimi

İstanbul'daki Endüstriyel Miras Yapılarının Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirilmesinin Kent Turizmi Açısından Önemi

Tablo 3'teki kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapılarının kent turizmine etkilerini ortaya koymak adına Web of Science (WOS) veri tabanından 'Endüstriyel Miras' VE 'Kent Turizmi' Ve 'İstanbul' olarak anahtar kelimeler girildiğinde hiçbir kaynağa erişilememiştir. Bu durum evrensel literatürde İstanbul kenti olarak bu konunun çalışılmadığını ortaya koymaktadır. Bu süreçten sonra çalışmaya farklı bir yön verilmiş ve yine WOS veri tabanından dünyadaki endüstriyel miras yapılarının kent turizmine etkileri araştırılmıştır. Değerlendirme ölçütü olarak anahtar kelimelerde 'Endüstriyel Miras' VE 'Kent Turizmi' anahtar kelimelerini ortak olarak içeren 12 adet çalışmaya ulaşılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. WOS Veri Tabanında Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkılarını Ortaya Koyan Çalışmalar

Yayın Adı	Yazar(lar)	Yayın Yılı	Atıf Sayısı (WOS)	Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları
An Evaluation Study on Tourists' Environmental Satisfaction after Re-Use of Industrial Heritage Buildings	Han ve diğ.	2024	6	Endüstriyel mirasın yeniden kullanımı sonrasında mevcut çevrenin optimize edilmesi ve kentsel sürdürülebilirliğin teşviki ile turist memnuniyeti artırılmaktadır.
Revitalization of urban industrial heritage from a perspective of spatial production theory: the case study of old market project	Zhang ve Ren	2024	0	Kentsel endüstriyel mirasın yenilenmesi ile yaratıcı toplulukların ve genç turistlerin ilgisi çekilerek bölgenin ekonomik canlılığı artırılmaktadır.
Imagining experiences through the urbex. A kind of suburban post-industrial prototourism	González	2022	0	Kentsel keşif ile turistleri endüstriyel mirasın geçmişle ve bazen kaybolmuş üretim biçimleriyle bağlantı kurmaya yönlendirmektedir.
Negotiating post-nuclear identities through tourism development in the 'atomic town' Visaginas	Mazeikiene ve Gerulaitiene	2022	6	Katılımcı Eylem Araştırması metodolojisi ile sanal endüstriyel turizm rotaları geliştirilmektedir. Otantik kimlikleri yaşamak ile kendini egzotikleştirme, topluluk güçlendirme ve metalaştırma, miraslaştırmaya yönelik katılımcı yaklaşım ele alınmaktadır.
Urban Industrial Tourism: Cultural Sustainability as a Tool for Confronting Overtourism- Cases of Madrid, Brussels, and Copenhagen	Hidalgo-Giralt ve diğ.	2021	15	Endüstriyel mirasın, kentsel turizm dinamiklerine entegre olarak turistleri farklı yönlerle teşvik edebilmektedir. Böylelikle çok yüksek turizm yoğunluğuna maruz kalan tarihi kent merkezleri bu alternatif turizm türleri ile nefes alabilmektedir.
A Preliminary Study on Industrial Landscape Planning and Spatial Layout in Belgium	Zhang ve diğ.	2021	19	Endüstriyel miras peyzajı ve endüstriyel turizm peyzajı ile benzersiz bölgesel özelliklere sahip rotalar endüstriyel kalkınmayı desteklemektedir.
Recovery the industrial and worker past of the neighbourhood of Patraix as an offer to the urban tourism in the city of Valencia	Cordovez	2016	1	Endüstriyel mirasa ilgi duyan turistler için kent turizmini kültürel anlamda beslemekte ve kentin kalkınmasını desteklemektedir.
Tourism as Resource in Managing the Valorisation of the Urban and Territorial Heritage within the Mediterranean Basin. MOTRIS a Proposal of Integrated Relational Tourism	Naselli	2016	3	Endüstriyel turizm modelleri, destinasyonları, mirası ve yerel kültürleri kendi ihtiyaçlarına göre dönüştürüp standartlaştırma eğilimi göstermektedir.

Tablo 4. WOS Veri Tabanında Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkılarını Ortaya Koyan Çalışmalar (Devamı)

Yayın Adı	Yazar(lar)	Yayın Yılı	Atıf Sayısı (WOS)	Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları
Urban Renovation, Industrial Inheritance and Tourism: A Process with elements of Success in Aviles (Asturias)	Del Pozo	2016	9	Kentin endüstriyel geçmişiyle uyumlu, bellek ve miras ekseninde yeniden yorumlanan, yeni ve tutarlı kent imajına destek veren endüstriyel miras yapıları kent turizmi için alternatif potansiyelleri taşımaktadır.
Study on the Tourism Value Evaluation of the Urban Industrial Heritage on the Basis of Matter-element Model	Xu ve diğ.	2013	0	Kentsel endüstriyel mirasın turizm değeri; yer seçimi faktör değeri, bilim-teknoloji değeri, insanı duyguların değeri ve turizmin estetik değeri ile sağlanmaktadır.
The industrial tourism in the cultural offer of the big cities through the visitors' analysis The case of Barcelona	Forga	2012	0	Pedagojik ve kültürel yönü sayesinde, ziyaretçilerin bölgeyi, tarihini ve sosyokültürel gelişim ilişkilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olarak şehrin imajını pekiştirmektedir. Kent turizmi için yeni sanatsal-kültürel motivasyonları karşılamayı amaçlayan tamamlayıcı bir kültürel aktivite niteliğindedir.
Industrial Heritage Tourism: A Regional Perspective (Warsaw)	Pawlikowska-Piechotka	2009	0	Endüstriyel miras yerel kimlik üzerinden yerel toplulukları geliştirip güçlendirerek kent turizmine destek vermektedir.

İstanbul'da kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapıları listelenip, global ölçekte endüstriyel miras yapılarının kent turizmine etkileri incelendikten sonra son aşama olan bu 19 projenin kent turizmine katkılarını ortaya koyma aşamasına geçilmiştir. Çalışmada veriler doküman analizi ile toplanılıp betimsel analiz ile sınıflandırıldıktan sonra bu projeler yerinde incelenmiş ve elde edilen veriler yorumlanabilmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilmiş Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski Adı Endüstri Tesisinin Yeni Adı Konumu	Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları
1	EÜ	Yedikule Gazhanesi Yedikule Gazhanesi Yedikule - Fatih	Yedikule Gazhanesi'nin özgün mimari özelliklerinin korunması ve tarihsel zenginliğini ortaya çıkaran bir bakış açısıyla yeniden işlevlendirilmesi turistlerde kentsel bellek ve kimliği güçlendirmektedir. Geçmiş ile gelecek arasında bir köprü inşa ederek Suriçi geleneksel kentsel dokusuna çağdaş bir dokunuş yapılmakta ve turistlere tarihin farklı katmanlarını deneyimleme fırsatı verilmektedir.
2	EÜ	Hasanpaşa Gazhanesi Müze Gazhane Kadıköy	Anadolu Yakası'nda sanayi mirasını sergileyen nadide yapılardan biri olan bu gazhane, Kadıköy'ün gelişen kültürel hayatına katkıda bulunur ve bölgedeki turizmi artırır. İklim farkındalığı ve savunuculuğu için dönüştürücü potansiyele sahip Müze, ziyaretçileri iklim gerçeklerini keşfetmeye davet eder ve iklim krizinin yıkıcı sonuçları ile yüzleşmelerini sağlar.

Tablo 5. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilmiş Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları (Devamı)

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski Adı Endüstri Tesisinin Yeni Adı Konumu	Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları
3	EÜ	Silahtarağa Elektrik Santrali Santralistanbul Enerji Müzesi Eyüp	Haliç'in kenarındaki konumu ve şehrin turistik bölgelerinden uzak olmamasına nedeniyle ziyaretçilerine enerji üretiminin tarihsel süreci ve teknolojik gelişimi ile alakalı bir deneyim fırsatı sunar. Bölgedeki turizmi artırarak kültürel çeşitliliği destekler. Ayrıca Bilgi Üniversitesi Silahtarağa Kampüsü sınırları içerisinde yer alan bu projeyi ziyaret eden yerli-yabancı turistler lisans ve lisansüstü eğitim için bu projenin yer aldığı üniversiteyi tercih ederek kente verdiği katkıyı arttırabilmektedir. Bu durum bölgedeki emlak piyasasını da olumlu yönde etkilemektedir.
4	EÜ	Çubuklu Silolar / İBB Çubuklu Silolar Beykoz	Boğaz manzarası eşliğinde sanatsal ve kültürel etkinlikler sunarak bölgedeki turizme katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bölgenin sosyokültürel ve sosyoekonomik yapısına katkı sağlayarak bölgenin hareketlenmesine ön ayak olmaktadır.
5	GÜ	Taksim Maksemi Cumhuriyet Müzesi Taksim - Beyoğlu	Tarihî yapının korunarak turizme kazandırılması, Taksim Meydanı'nda yeni bir kültürel durak oluşturarak yerli ve yabancı ziyaretçileri çekmektedir. Cumhuriyet tarihine dair içerikleriyle eğitim ve farkındalık sağlarken, kentsel belleği güçlendirerek kent kimliğini zenginleştirmektedir. Ayrıca, çevresindeki ticari alanlara ekonomik hareketlilik kazandırarak turizmin bölgesel etkisini artırmaktadır.
6	GÜ	Paşalimanı Tütün Deposu (Hububat Ambarı) İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahnesi Üsküdar	Üsküdar'ın tarihi bölgelerinden birisinde yer alması, hem İstanbul'un derin tarihi geçmişine dair bilgi vermekte hem de bölgedeki kültürel etkinliklerle turistleri sanat ile buluşturmaktadır. İstanbul Devlet Tiyatroları bünyesinde birçok oyunun Üsküdar Tekel Sahnesinde icra edilmesi sanatsever turistlere farklı bir deneyim sunarak bölgenin kalkınması desteklemektedir.
7	GÜ	Osmanlı Ekmek Fabrikası Unlu Mamüller Müzesi (Ekmek Müzesi) Esenler	Şehirdeki ekmek üretiminin tarihini sergileyerek, sanayi tarihine ve gastronomiye ilgi duyan turistler için çekici bir ziyaret noktası oluşturmaktadır.
8	GÜ	Bomonti Bira Fabrikası Bomontiada Şişli	Bomontiada projesi, gastronomi, sanat, müzik, etkinlik alanları ve Ara Güler Müzesiyle kentin kültürel turizmini canlandırırken, gece hayatı ve yaratıcı endüstriler için de dinamik bir mekân sunmaktadır. Ayrıca, bölgedeki ticari faaliyetleri destekleyerek ekonomik canlılık sağlamakta ve endüstriyel mirasın sürdürülebilir şekilde kent hayatına entegrasyonuna örnek teşkil etmektedir.

Tablo 5. İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilmiş Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları (Devamı)

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski Adı Endüstri Tesisinin Yeni Adı Konumu	Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları
9	GÜ	Cendere Su Pompa İstasyonu Cendere Sanat Müzesi Ayazağa Sarıyer	Kültürel çeşitliliği yansıtan ulusal ve uluslararası etkinlikler ile turistlerde farkındalık yaratmaktadır. Su temalı etkinlikler ile turistlerde su bilinci güçlendirilmektedir.
10	GDÜ	Beykoz Deri ve Kundura Fab. Beykoz Kundura Beykoz	Beykoz’un endüstriyel geçmişini sergileyerek, bölgedeki sanayi ve kültür turizmine katkı sunar. İstanbul’un Anadolu yakasında sanatsal etkinlikler için popüler bir alan haline gelmiştir.
11	GDÜ	Feshane-i Amire Artİstanbul Feshane Eyüpsultan	Haliç’in kıyısında yer alan yapı bulunduğu konum itibarıyla turistlerin ciddi olarak ilgisini çekmektedir. Çünkü Eyüpsultan, İstanbul’un fethinden sonra Türklerin sur dışındaki ilk yerleşim merkezi olarak öne çıkmaktadır. Bölgeden ismini alan cami ve türbesiyle, Pierre Loti tepesiyle yılın her döneminde yüksek oranda turist çeken Eyüpsultan, Artİstanbul projesiyle turistlerin sanat-kültür anlamında da bölgeyi ziyaret etmesine neden olmuştur. Projenin çok yakınında otobüs, metro ve tramvay gibi toplu ulaşım ağlarının bulunması turistler açısından erişilebilirliği desteklemekte ve daha fazla rağbet görmesini sağlamaktadır.
12	Mİ	Haliç Tersanesi İstanbul Sanat Şişhane - Beyoğlu	Haliç’in kıyısında yer alan bu tarihi yapı, eşsiz konumuyla turistler için sanatsal ve kültürel etkinliklerde önemli bir merkez haline gelmektedir. Projenin bir bölümünde halen gemi yapım-onarım yerlerinin bulunması turistlere çok farklı bir deneyim yaşatarak endüstriyel mirası teneffüs etme imkanı sunmaktadır.
13	Mİ	Tophane-i Amire Tophane-i Amire Kültür ve Sanat Merkezi Beyoğlu	Taksim’e ve tarihi yarımada ya yakın bir konumda olması, turistler için büyük bir çekim merkezi oluşturur. Kültürel etkinlikler ve sergiler sayesinde İstanbul’un tarihine dair derin bir bakış açısı sunar.
14	Mİ	Darphane-i Amire / İstanbul Müzesi ve Sergi Salonu Fatih	Tarihi yarımada ya konumu, turistler için önemli bir ziyaret noktası oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki para basımına dair eserlerini içeren sergileri ile hem tarihi hem de sanatsal açıdan büyük bir değer taşımakta ve turistlerin ilgisini çekmektedir.

Tablo 5. İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilmiş Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları (Devamı)

No	İş Kodu*	Endüstri Tesisinin Eski Adı Endüstri Tesisinin Yeni Adı Konumu	Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Miras Yapılarının Kent Turizmine Katkıları
15	Mİ	Lengerhane ve Hasköy Tersanesi (Şirket-i Hayriye) Rahmi M. Koç Müzesi Hasköy - Beyoğlu	Hasköy gibi endüstriyel geçmişi olan bir bölgede yer alması, ziyaretçilere İstanbul'un sanayi geçmişi hakkında bilgi verir. Ayrıca, Haliç'teki eşsiz manzarasıyla ziyaretçilere keyifli bir deneyim sunar. Müze Hasköy'ün kalkınması için öyle itici bir güç yaratmıştır ki İBB tarafından 2024 senesinde müzenin 30.yıl kutlamalarında Hasköy Caddesinin adı Rami M. Koç Caddesi olarak değiştirilmiştir.
16	KMÜ	Ataköy Baruthanesi Baruthane Ataköy - Bakırköy	İstanbul'un kültür sanat hayatına katkı sunarak kent turizmine katkıda bulunmaktadır. Turistlerde endüstriyel miras algısını ve sosyo-kültürel yapıyı güçlendirerek projeye olan ilgiyi arttırmakta ve bölgeye çekim yaratmaktadır.
17	KMÜ	Zeytinburnu Fabrika-i Hümayûnu Fişekhane Kazlıçeşme - Zeytinburnu	Zeytinburnu gibi sanayi geçmişi olan bir bölgede yer alarak, bölgeyi turistik anlamda daha cazip hale getirir ve şehre gelen ziyaretçilere farklı bir deneyim sunmaktadır.
18	KMÜ	Baruthane Yunus Emre Kültür Merkezi Ataköy 9.Kısım	Osmanlı dönemine ait tarihi Baruthane yapısının restore edilerek kültürel bir merkez haline getirilmesi, bölgeye sanatsal ve kültürel etkinlikler açısından hareketlilik kazandırmıştır. Sergi, konser ve tiyatro gibi etkinliklerle yerli ve yabancı turistler için yeni bir çekim noktası oluştururken, tarihi dokunun korunması kentsel belleği güçlendirmektedir.
19	KMÜ	Baruthane-i Amire İspirtohane Kültür Merkezi Ataköy	Daha çok yerel kültürel faaliyetlere odaklanan bu merkez, kent turizmi açısından diğer örneklerle kıyasla daha sınırlı bir etkiye sahiptir. Ancak, tarihi bir sanayi yapısının korunarak kültürel bir mekâna dönüştürülmesi, kentsel belleğin yaşatılmasına katkı sağlamakta ve bölgesel ölçekte sanatsal etkinliklerle kültürel turizmi desteklemektedir.
* EÜ: Enerji Üretimi, GÜ: Gıda Üretimi, GDÜ: Giyim ve Deri Üretimi, Mİ: Maden İşleme, KMÜ: Kimyevi Madde Üretimi			

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, İstanbul'daki endüstriyel miras yapılarının kültürel amaçlı yeniden işlevlendirilmesinin kent turizmi açısından taşıdığı önem ele alınmıştır. Endüstriyel miras yapıları, kentin tarihsel kimliğini ve kültürel zenginliğini yansıtan önemli unsurlardır. Bu yapıların koruma ve yeniden işlevlendirme süreçleri, hem kent estetiğine katkı sağlamakta hem de kültürel sürdürülebilirliği desteklemektedir.

Yapılan analizler göstermektedir ki, İstanbul gibi tarihsel ve kültürel miras açısından zengin kentlerde endüstriyel yapılar, müze, sergi salonu, kültür merkezi gibi işlevlerle yeniden kullanıldığında, kentin turizm potansiyelini önemli ölçüde artırmaktadır. Bu tür projeler, turistlerin

ilgisini çeken yeni çekim merkezleri yaratmakta, kentin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmakta ve yerel halk ile ziyaretçiler arasında kültürel bir etkileşim sağlamaktadır.

Yeniden işlevlendirme süreçlerinde, yapıların özgün karakterini korumaya yönelik disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, planlama ve uygulama süreçlerinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yürütülmesi, bu yapıların uzun vadeli kullanımını ve kent turizmine katkısını garanti altına alacaktır.

İstanbul'daki endüstriyel miras yapılarına yönelik kültürel amaçlı yeniden işlevlendirme projeleri, sadece mimari mirasın korunmasını değil, aynı zamanda kentin turistik cazibesinin artırılmasını da sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda bu tür projelerin kent turizmini desteklenmesi ve güçlendirmesi için aşağıdaki öneriler sıralanabilir;

- Endüstriyel Miras Rotalarının Oluşturulması: İstanbul'daki yeniden işlevlendirilmiş endüstriyel miras yapıları, birbiriyle bağlantılı tematik turizm rotalarına dönüştürülmelidir. Bu rotalar, kentin farklı bölgelerini kapsayarak turistlerin şehri keşfetme sürecini zenginleştirebilir. Örneğin, "Endüstriyel Miras ve Kültür Turu" adı altında geziler düzenlenebilir.
- Turistik Deneyimlerin Zenginleştirilmesi: Yeniden işlevlendirilmiş endüstriyel yapıların yalnızca statik sergi alanları olarak değil, interaktif deneyim alanları olarak da değerlendirilmesi gerekmektedir. Dijital rehberlik, artırılmış gerçeklik (AR) uygulamaları ve sanal turlar gibi yenilikçi yöntemler turistlerin ilgisini çekecek ve yapıların turizm değerini artıracaktır.
- Kültürel Etkinlik ve Festivallerin Düzenlenmesi: Bu yapılar, yerel ve uluslararası kültürel etkinlikler, sanatsal performanslar, endüstriyel temalı festivaller gibi etkinliklerle buluşturulmalıdır. Böylece yapıların turistik çekiciliği artacak, aynı zamanda ziyaret süreleri uzatılarak turizm gelirleri çeşitlendirilecektir.
- Tanıtım ve Pazarlama Stratejilerinin Güçlendirilmesi: İstanbul'daki yeniden işlevlendirilmiş endüstriyel miras yapıları, uluslararası platformlarda tanıtılmalı ve küresel turizm ağlarına dahil edilmelidir. Dijital pazarlama kampanyaları, sosyal medya çalışmaları ve turizm fuarlarında bu yapıların ön plana çıkarılması, kent turizmine katkısı artıracaktır.
- Yerel Ekonomi ile Entegrasyonun Sağlanması: Endüstriyel miras yapılarına yapılan ziyaretlerin çevredeki yerel işletmelerle ilişkilendirilmesi sağlanmalıdır. Turistlerin yapı çevresindeki kafeler, hediyelik eşya dükkânları ve el sanatları atölyelerini ziyaret etmeleri teşvik edilerek, turizm gelirlerinin yerel ekonomiye doğrudan katkıda bulunması sağlanabilir.
- Turizm ve Eğitim Bütünleşmesi: Endüstriyel miras yapılarında, tarihsel ve kültürel değerleri aktaran eğitim programları, rehberli turlar ve atölyeler düzenlenmelidir. Bu tür etkinlikler, hem ziyaretçilerin yapıların anlamını daha iyi kavramasını sağlar hem de kent kültürünün tanıtımına katkıda bulunur.

Sonuç olarak, İstanbul'daki endüstriyel miras yapılarına yönelik kültürel amaçlı yeniden işlevlendirme projeleri, kent turizmi açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Yenilikçi turizm rotaları, etkin tanıtım stratejileri ve zenginleştirilmiş ziyaretçi deneyimleri ile bu yapılar, İstanbul'un kültürel ve turistik çekiciliğini artırmakta ve sürdürülebilir kent turizmine katkıda bulunmaktadır. Yerel yönetimler, turizm sektörü ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışması, bu projelerin daha kapsamlı ve etkili sonuçlar üretmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arabulan, S. ve Demirel, B. (2023). Gazhanelerde dönüşümün Dublin ilkeleri kapsamında değerlendirilmesi ve Yedikule Gazhane işlev önerisi, *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7(18): 70-93. <https://doi.org/10.54707/meric.1271910>
- Arısal, M. (2023). İstanbul'da yabancı sermaye eliyle yürütülen elektrik işleri (1910-1937). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 215-243.
- Ayvaz, E., ve Halaç, H. H. (2023). Endüstriyel miras örneği olan gazhanelerin yeniden işlevlendirilmesi: Hasanpaşa Gazhanesi. *Firat University Journal of Social Sciences*, 33(2), 1005-1022. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1239006>
- Bahar, E., ve Dinçer, F. İ. (2019). Ziyaretçi sayılarının analizi ile İstanbul'un turizm pazarlarının değerlendirilmesi. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 8(1), 20-41.
- Balcioğlu, E. M. (2024). Restoration and adaptive reuse of the Fişekhane (cartridge factory) in İstanbul – A case of sustainable rehabilitation in the context of a profit-seeking real estate development scheme. In the Routledge Companion to the Philosophy of Architectural Reconstruction, edited by Zoltán Somhegyi and Lisa Giombini, 360–373. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231– 274.
- Barıtcı, Z.F. ve Südemen, M. (2024). Popülist söylemlerin dijital yansımaları: 31 mart 2024 yerel seçimlerinde Ankara ve İstanbul adaylarının X paylaşımları üzerine bir analiz. Büyamin Ayhan ve Melis Karakuş (Ed.), *Dijital ve İletişim* (1.Baskı) içinde (s.91-117). Konya: Tablet Kitabevi.
- Blockley, M. (2000). *Preservation, Restoration and Presentation of the Industrial Heritage: A Case Study of the Ironbridge Gorge*, Routledge.
- Ceylan, O. (2003). Top Döküm Binaları (Tophane-i Amire) ve onarımları, *Tasarım+Kuram MSGSÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3, 43-56.
- Cordovez, R.T. (2016). Recovery the industrial and worker past of the neighbourhood of Patraix as an offer to the urban tourism in the city of Valencia, *Cuadernos De Turismo*, 37, 403-420. <https://doi.org/10.6018/turismo.37.256301>
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
- Çakır Kiasıf, G. (2018). The effects of cultural purpose transformation of industrial heritage structures on the social development of Haliç Region, *International Journal of Advanced Research and Review*, 3(6), 2018; 07-19. <http://dx.doi.org/10.21474/ijar01/7370>
- Çakır Kiasıf, G. (2021). The importance of re-functioning industrial heritage structures in İstanbul within the scope of urban sustainability (Chapter 11), *Industrial heritage in the urban identity and memory axis* (Ed. Karadağ and Baykal), Ege University Publications, İzmir, 271-294.
- Del Pozo, P.B. (2016). Urban renovation, industrial inheritance and tourism: A process with elements of success in Aviles (Asturias), *Boletín De La Asociacion De Geografos Espanoles*, 72, 285-304. <https://doi.org/10.21138/bage.2341>
- Dinçer, M.Z. (1993). *Turizm ekonomisi ve Türkiye ekonomisinde turizm*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Duman, A. T. (2024). Fotoğrafta dijital sergileme biçimlerinin anlam bağlamında esere etkisi, Yüksek Lisans Tezi, MSGSÜ, İstanbul.
- Ekenyazıcı Güney, E. (2022). Taş kömürü kimliği ve iki kentin endüstri mirasına bakişi; Zonguldak ve Essen üzerine bir karşılaştırma, *Tasarım+Kuram*, 18(35), 116-130. <https://doi.org/10.14744/tasarimkuram.2022.58224>
- Erder, C. (1975). *Tarihi çevre bilinci*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara.

- Erdoğan, M., 1956. Arşiv vesikalarına göre İstanbul Baruthaneleri, *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, 2, İstanbul, s. 115-138.
- Forga, J.M.P. (2012). The industrial tourism in the cultural offer of the big cities through the visitors' analysis The case of Barcelona, *Investigaciones Turisticas*, 3, 83-104.
- González, M.G. (2022). Imagining experiences through the urbex. A kind of suburban post-industrial prototourism, *Pasos-Revista De Turismo Y Patrimonio Cultural*, 20(2), 359-370. <https://doi.org/10.25145/j.pasos.2022.20.026>
- Graham, B., Ashworth, G. J, ve Tunbridge, J. E. (2000). *A geography of heritage: power, culture and economy*, London: Arnold Publishers.
- Gökçen, A. ve Çetin, L. (2023). Elektrik'ten arşiv'e: Silahtarağa Elektrik Fabrikası arşivi. *Toplumsal Tarih Akademi* 2, 120-123.
- Günay, H., Torunbalcı, N., ve Köroğlu, N. (2023). Feshane-i Amire evaluation of structural system for adaptive reuse. *Gazi University Journal of Science Part B: Art Humanities Design and Planning*, 11(1), 19-32.
- Han, C.Q., Song, Y.M. ve Zhao, Y. (2024). An evaluation study on tourists' environmental satisfaction after reuse of industrial heritage buildings, *Sustainability*, 16(7). <https://doi.org/10.3390/su16073032>
- Haşemi, N. ve Gürol Öngören, P. (2024). The role of civil initiatives in urban adaptation of industrial heritage in Türkiye: Yedikule Gasworks and Serotonin Events. *İDEALKENT*, 16(46), 1913-1935. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1483189>
- Hidalgo-Giralt, C., Palacios-García, A., Barrado-Timón, D. ve Rodríguez-Esteban, J.A. (2021). Urban industrial tourism: Cultural sustainability as a tool for confronting overtourism-cases of Madrid, Brussels, and Copenhagen, *Sustainability*, 13(9). <https://doi.org/10.3390/su13094694>
- ICOMOS (2011). *Guidance on heritage impact assessments for cultural World Heritage properties*. Paris, France: ICOMOS.
- Keçeli, M. ve Doğan, C. (2023). Endüstri mirasında palimpsest iç mekânların istanbul müze örneklerinden incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 8(3), 597-623. <https://doi.org/10.26835/my.1237341>
- Koçak, H. (2021). Öncü ve çok katmanlı bir endüstri mirası koruma örneği olarak "Kundura'nın Hafızası: Bir Fabrikaya Sığın Dünya" Sergisi, *Mimarlık Dergisi*, 421, Eylül-Ekim, 29-31.
- Kona, S. (2015). Paşalimanı Un Fabrikası ve yeniden işlevlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Köksal, T. G. (2005). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Köksal, G. ve Ahunbay, Z. (2006). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri, *İTÜ Dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, 5(2), 125-136.
- Küçükerman, Ö. (2021). Feshane-i Amire, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları, İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). İstanbul Turizm İstatistikleri. <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-393782/istanbul-turizm-istatistikleri---2025.html>
- Mazeikiene, N. ve Gerulaitiene, E. (2022). Negotiating post-nuclear identities through tourism development in the 'atomic town' Visaginas, *Journal of Baltic Studies*, 53(3), 437-457. <https://doi.org/10.1080/01629778.2022.2092163>
- Naselli, F. (2016). Tourism as resource in managing the valorisation of the urban and territorial heritage within the Mediterranean Basin. MOTRIS a proposal of integrated relational tourism, conservation of architectural heritage (CAH), Conference on Conservation of Architectural Heritage (CAH), Nov. 23-27, 225: 433-438, Aswan, Egypt.

İstanbul'daki Endüstriyel Miras Yapılarının Kültürel Amaçlı Yeniden İşlevlendirilmesinin Kent Turizmi Açısından Önemi

- Nazik, C. (2021). İstanbul'daki endüstriyel miras kapsamındaki yapıların müze yapılarına dönüştürülmesinin sosyo-kültürel sürdürülebilirliğe katkısı, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniv. Lisansüstü Eğitim Enst., Mimarlık ABD, İstanbul.
- Ökten, M. S. (2023). Topkapı Sarayı Darphâne-i Amire'nin 2 ve 4 numaralı binalarındaki taşıyıcı sistemin değerlendirilmesi ve yapısal müdahale kararları. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, s. 5-21.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Pawlikowska-Piechotka, A. (2009). Industrial heritage tourism: A regional perspective (Warsaw), *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 46(1), 276-287. <https://doi.org/10.2478/v10141-009-0025-x>
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.
- Sandelowski, M. (1986). The problem of rigor in qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 8(3), 27-37.
- Sayın, N. ve Akbaşlı, S. (2018). İstanbul'un tarihi alanları, Türkiye'nin Unesco değerleri ve turizm potansiyeli (Ed. Karaman, A., Sayın, K., Ateş, A.), Eğitim Yayınevi, Konya, 17-35.
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*, New York: Routledge.
- Sönmezer, Ş., Şahin, G. ve Aktuğ Kolay, İ. (2018). İstanbul'daki Osmanlı Dönemi suyolu yapıları, *Turkish Studies Social Sciences* (13)18, 1191-1226 <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13804>
- Stratton, M. (Ed.) (2000). *Industrial buildings: conservation and regeneration*, Taylor&Francis, London.
- Şahin, E. N. ve Çakır Kiasif, G. (2025). Kültürel miras koruma yaklaşımlarının sürdürülebilir turizm hedefleri bağlamında incelenmesi: İstanbul Yerebatan Sarnıcı örneği, 6th International Travel Tourism Dynamics (ITTD25), Cultural Heritage, Sözlü Sunum, 16-18May, Baku&Khankendi, Azerbaijan.
- Şarkaya İçellioğlu, C. (2014). Kent turizmi ve marka kentler: Turizm potansiyeli açısından İstanbul'un Swot analizi, *Sosyal Bilimler Dergisi* (1), 37-55.
- Tanyeli, G., ve İkiz, D. (2009). İstanbul'da bir endüstriyel miras örneği: Bomonti Bira Fabrikası. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* (7), 109-121.
- TICCIH. (2003). The Nizhny Tagil Charter for the industrial heritage. The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage. Retrieved from: <https://ticcih.org/wpcontent/uploads/2013/04/NTagilCharter.pdf>
- TUİK, 2024. Turizm istatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik-ve-Yillik,-2024-53660>, Erişim Tarihi: 05.03.2025.
- UNWTO (2016). Word Tourism Organization (UNWTO), (2023) UNWTO World Tourism Barometer. <https://www.unwto.org/unwto-world-tourism-barometer-data>
- Ural, A. G. (2019). Heterotopik bir mekân: Tophane-i Amire Kültür ve Sanat Merkezi. *Mimarlık ve Yaşam*, 4(1), 79-91. <https://doi.org/10.26835/my.535605>
- Xie, P. F. (2015). Industrial heritage tourism, Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/9781845415143>
- Xu, Z.L., Shen, J.Q., Liu, B., Tang, L. ve Wang, F. (2013). Study on the tourism value evaluation of the urban industrial heritage on the basis of matter-element model, resources and sustainable development, PTS 1-4, 2nd International Conference on Energy and Environmental Protection (ICEEP 2013), APR 19-21, Guilin, PEOPLES R CHINA, 734-737. <https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/AMR.734-737.3290>
- Yalçın, S., ve Ediz, Ö. (2023). Bir heterotopya mekânı olarak "Beykoz Kundura". *Mimarlık ve Yaşam*, 8(3), 745-764. <https://doi.org/10.26835/my.1273361>
- Yıldırım, M. B. ve Çakır Kiasif, G. (2025). Kültürel mirasın korunmasında sürdürülebilir turizmin rolü: İstanbul Topkapı Sarayı örneği, 6th International Travel Tourism Dynamics (ITTD25), Cultural Heritage, Sözlü Sunum, 16-18May, Baku&Khankendi, Azerbaijan.

- Yüksel, Ş. Ve Savaş, H. (2022). Terk edilmiş endüstri alanlarının kültür-sanat odaklı yeniden işlevlendirilmesi: Hasanpaşa Müze Gazhane, VII. International Battalgazi Scientific Studies Congress, 28-29 Ocak, Malatya.
- Zhang, J.Z., Cenci, J. ve Becue, V. (2021). A preliminary study on industrial landscape planning and spatial layout in Belgium, *Heritage*, 4(3), 1375-1387. <https://doi.org/10.3390/heritage4030075>
- Zhang, X.Z. ve Ren, Y.Y. (2024). Revitalization of urban industrial heritage from a perspective of spatial production theory: The case study of Old Market Project, *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*. <https://doi.org/10.1080/13467581.2024.2396618>